

Kortelė:

876879_RegNr_I-2096-394/2014

<http://www.infolex.lt/tp/876879>

Administracinė byla Nr. I-2096-394/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-01564-2014-9

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2.; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. rugsėjo 29 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėja Jarūnė Sedalienė,

sekretoriaujant Jolantai Miežienei,

nedalyvaujant pareiškėjui V. L.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo V. L. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teismas, išnagrinėjęs bylą,

n u s t a t ė:

Pareiškėjas V. L. (toliau – pareiškėjas) kreipėsi į teismą su skundu (2 b. l.), prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamo Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau – ir Atsakovas, Šiaulių TI), 50 000 Lt neturtinės žalos atlyginimo. Pareiškėjas skunde nurodė, kad ryšium su laisvės apribojimu 2013 m. birželio 13 d. buvo atvežtas į Šiaulių tardymo izoliatorių ir patalpintas į 23 kamerą kartu su dar dviem asmenimis, kurie buvo sulaikyti už itin žiaurius nusikaltimus. Kadangi jis pats buvo nuteistas pagal LR BK 178 str., jo negalima buvo laikyti su tokiais kalniais, jis dėl tokių laikymo sąlygų patyrė baimę, negalėjo miegoti naktimis, kadangi vienas iš kalinių buvo labai agresyvus, pjaustėsi kas antrą dieną, teko žiūrėti kaip jis kraujuoja, patyrė didelį šoką ir stresą. Po to į tą pačią 10 kv. m. kamerą uždarė 4-5 asmenis, nebuvo vietos ir tinkamo apšvietimo, ventiliacijos, todėl patyrė pažeminimą ir depresiją, pradėjo skaudėti galvą, darėsi silpna, kreipėsi į psichologą ir gydytojus. Kalinamas perpildytoje kameroje nežmoniškomis sąlygomis patyrė

dvasinę, psichologinę bei kitokią neturtinę žalą, t.y. patyrė didžiulį psichologinį sukrėtimą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją.

Pareiškėjas į teismo posėdį neatvyko, apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką pranešta tinkamai – teismo šaukimu (59 b. l.). Kadangi pareiškėjas skunde nurodė, jog nuo 2014 m. liepos 31 d. baigiasi jo laisvės atėmimo bausmės atlikimo laikas ir pageidauja, kad apie teismo posėdį jam būtų pranešta jo gyvenamosios vietos adresu, nutartis dėl pareiškėjo etapavimo į teismo posėdį 2014-09-29 nebuvo priimta, o šaukimas įteiktas 2014-07-23, dar jam esant laisvės atėmimo vietoje (59-60 b.l.).

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių TI, atsiliepime (7-13 b. l.), nurodė, kad su skundu nesutinka, prašo atmesti kaip nepagrįstą. Nurodo, kad Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3 punktas nustato, kad iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009-2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m. Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-07-02 pažymos Nr. 69/06-2769 „Dėl V. L.“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą buvo etapuotas 2013-06-13 ir laikytas periodiškai iki 2013-09-25. Pareiškėjas buvo laikomas kameroje Nr. 23 vienas arba su dar 4 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,73 iki 13,65 kv. m. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, galima daryti išvadą, jog tik tam tikrais atvejais pareiškėjui galimai teko mažesnis kameros plotas nei nustatyta norma, o periodiškai ji netgi buvo viršijama. Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje iš viso buvo laikomas 97 dienų. Pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosi pirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje. Pareiškėjo pretenzijos atsakovui už šį laikotarpį laikytinos nepagrįstomis ir nesuteikiančiomis pagrindo Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmus pripažinti neteisėtais. Nenustačius dėl šio laikotarpio Šiaulių tardymo izoliatoriaus neteisėtų veiksmų (vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų), pareiškėjo reikalavimas dėl žalos atlyginimo už šį laikotarpį negali būti tenkinamas.

Atsakovas nurodo, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių TI metu dėl sąlygų atitikimo higienos reikalavimams 2013-07-10 buvo atliktas patikrinimas kameroje Nr. 23. Nustatyta, kad kameroje atliktas einamasis remontas, dirbtinė apšvieta siekia 212 lx. Kalėjų departamento prie LR Teisingumo ministerijos direktoriaus 2009-07-10 įsakymu Nr. V-176 patvirtintų Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 2 p. nustato, kad Taisyklės taikomos naujai statomiems, rekonstruojamiems ar kapitaliai remontuojamiems tardymo izoliatoriams. LR Sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 2 p. įtvirtina analogiško pobūdžio nuostatą: veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie šios higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas ir įrengtas dar iki Kalėjų departamento prie LR teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymo „Dėl tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymo „Dėl Lietuvos higienos normos HN 76:2010 patvirtinimo“ įsigaliojimo, todėl analizuojant pareiškėjo laikymo įstaigoje sąlygas taikytinos tik tos Taisyklių nuostatos ir tik tie Higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais. Kadangi Šiaulių tardymo izoliatoriuje dėl pastato statuso negali būti atliekami rekonstrukcijos ar kapitalinio remonto darbai, Higienos normos HN76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ reikalavimai, susiję su šiais darbais, netaikytini ir įstaiga negali būti pripažįstama atsakinga dėl nustatomų šių reikalavimų pažeidimų. Atsakovas pabrėžia, kad įstaiga veikia 1911 m. pastatytame pastate nuolatinio perpildymo sąlygomis, Šiaulių tardymo izoliatorius pastatytas laikantis jo statybos metu galiojusių reikalavimų, be to, Šiaulių tardymo izoliatorius įtrauktas į Kultūros vertybių registrą bei

saugomų objektų sąrašą. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija dėl objektyvių priežasčių ne visuomet turi galimybę užtikrinti vienam asmeniui 3,6 kv. m. ploto, bet tokia situacija nėra pastovi ir priklauso ne nuo institucijos kompetencijai priklausančių veiksnių atlikimo ar neatlikimo, įstaiga negali daryti įtakos suimtųjų skaičiui ir nėra atsakinga už kalinamų asmenų skaičiaus viršijimą, o jų nepriimti neturi teisinio pagrindo.

Atsakovas nurodo, kad kiekvienam kamerose laikomam asmeniui skiriamas inventorių, numatytas teisės aktuose. Įstaigos administracija nuolat reikalauja iš suimtųjų ir nuteistųjų palaikyti tvarką kamerose, už kamerų valymą ir tvarką atsakingi patys nuteistieji ir suimtieji. Valymo inventorių į kameras išduodamas pagal suimtųjų/nuteistųjų prašymus. Kamerų remontas atliekamas pagal iš anksto sudarytą planą ir esamus materialinius, finansinius ir darbo resursus. Langai kamerose vėdinimui pritaikyti, kameros vėdinamos natūraliu būdu per langus, apgyvendinti asmenys, kurie reguliariai vėdina, prižiūri ir tvarko savo kameras, neturi problemų dėl atsirandančio pelėsio ar drėgmės kamerose. Visose kamerose yra įrengtas veikiantis sanitarinis mazgas, tualetas nuo likusio kameros ploto atitvertas atskira sienele, kuri yra ne žemesnė kaip 1,5 m. Toks įrengimas atitinka galiojančių teisės aktų reikalavimus. Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-07-02 pažymoje nurodyta, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus režiminio korpuso gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ ir Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių reikalavimais. Pažymoje nurodytas ir kamerose esantis inventorių, kuriuo aprūpinami nuteistieji.

Atsakovas nurodo, kad LR suėmimo vykdymo įstatymo 10 str. 1 d. įtvirtina, jog suimtieji ir nuteistieji uždaromi kamerose laikantis šių izoliavimo reikalavimų: vyrai – atskirai nuo moterų, asmenys, anksčiau atlikę su laisvės atėmimu susijusias bausmes, atskirai nuo asmenų, anksčiau neatlikusių su laisvės atėmimu susijusių bausmių. Atvykusieji į Šiaulių tardymo izoliatorių paskirstomi į kameras vadovaujantis Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus 2010-11-23 įsakymu Nr. 1/01-297 patvirtintu „Suimtųjų ir nuteistųjų paskirstymo į kameras tvarkos aprašu“, kurio 9 p. numato, kad atvykę suimtieji ir nuteistieji paskirstomi į kameras vadovaujantis paskirstymo planu ir atsižvelgiant į suimtųjų ir nuteistųjų laikymo atskirai reikalavimus. Šiaulių tardymo izoliatoriaus 2013-03-26 ir 2013-06-28 Suimtųjų ir nuteistųjų atskiro laikymo kamerose planuose nurodyta, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpiu nuo 2013-06-13 iki 2013-09-25 kamera Nr. 23, kurioje buvo laikomas pareiškėjas, buvo numatyta asmenų, anksčiau atlikusių su laisvės atėmimu susijusias bausmes, kalinimui. Įstatymas nereikalauja, kad priskiriant asmenį konkrečiai suimtųjų kategorijai pareiškėjo argumentuojama aplinkybė būtų nustatinėjama koku nors specialiu būdu, todėl atsakovo veiksmai negali būti pripažinti neteisėtais, Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjo priskirtinumo konkrečiai suimtųjų (nuteistųjų) kategorijai patikrinimo procedūra atlikta nepažeidžiant nustatytos tvarkos.

Atsakovas nurodo, kad pareiškėjo dėstomos neturtinės žalos atsiradimą sąlygoti galinčios aplinkybės neįrodo realaus neturtinės žalos egzistavimo fakto. Pareiškėjas savo skundą grindžia abstrakčiais argumentais, reiškia bendro pobūdžio nusiskundimus, nebūtinai sąlygotus laikymo sąlygų, ir kurių nepagrindžia jokiais įrodymais. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą kurią būtų galima susieti su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti. Nenustačius bent vienos iš viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei neatsiranda prievolė atlyginti turtinę ar neturtinę žalą Civilinio kodekso 6.271 str. pagrindu. Atsižvelgiant į teismų praktikoje pabrėžiamus neturtinės žalos instituto taikymo aspektus, siekiant nustatyti pareiškėjo reikalavimo atlyginti neturtinę žalą pagrįstumą turi būti atsižvelgiama į konkrečias kalinimo sąlygas, turi būti įvertinti įrodymai, pagrindžiantys pareiškėjo patirtą neturtinę žalą o ne prielaidos apie galimą teisių pažeidimą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.138 straipsnyje pateiktame nebaigtiniame sąraše įtvirtinta net keletas galimų asmens teisių gynimo būdų. To paties straipsnio 8 punkte numatyta, kad asmens teisės teismas gina ir kitais įstatymų numatytais būdais. Europos Žmogaus Teisių Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ne kartą pažymėjo, jog pažeidimo fakto pripažinimas taip pat yra asmens pažeistų teisių gynimo būdas, kuris yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinė žala priteisiama

konkrečiu atveju nustatė, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti. Atsakovas prašo sprendžiant neturtinės žalos priteisimo pareiškėjui klausimą atsižvelgti į tai, kad įstaiga pagal galimybes siekė įgyvendinti galiojančius teisės aktus ir nebuvo neigiamo veikimo, nukreipto išimtinai prieš pareiškėją, pareiškėjo laikymas teisės aktų neatitinkančiomis sąlygomis buvo su pertraukomis ir tik periodinis, neigiamas veikimas buvo mažareikšmis ir nesukėlęs ilgalaikių neigiamų pasekmių.

Pareiškėjo skundas tenkintinas iš dalies. Pareiškėjas V. L. nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kameroje, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, buvo patalpintas į vieną kamerą su asmenimis, nuteistais už itin žiaurus nusikaltimus ir dėl to patyrė baimę ir emocinį šoką.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 straipsnis). CK 6.271 straipsnis nustato deliktinės atsakomybės atvejį, kai žala atlyginama dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų. Vadovaujantis šio straipsnio 4 dalimi, valstybės ar savivaldybės civilinė atsakomybė pagal šį straipsnį atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.

Reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės) atlyginimo, kuri kildinama iš valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (CK 6.271 straipsnis), gali būti tenkinamas esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos ryšiui. Neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnio prasmę konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktų priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo, kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

LR ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1527/2012).

Nagrinėjamu atveju pareiškėjas skundu siekia, jog jam iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, būtų priteistas 50 000 Lt neturtinės žalos atlyginimas laikotarpiu nuo 2013 m. birželio 13 d. iki 2013 m. rugsėjo 25 d. Neturtinę žalą iš esmės grindžia tuo, kad laikymo sąlygos neatitiko įstatymuose numatytų reikalavimų.

Kadangi nagrinėjamu atveju pareiškėjas neturtinę žalą, be kita ko, kildina iš to, jog bausmės atlikimo įstaigoje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuris nustato, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį

arba būti taip baudžiamas. EŽTT savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, jog asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr., pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudła prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą byloje *V. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 44558/98 ir kt.). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendžiamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje *Peers prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 28524/95). Tačiau netgi tokio tikslo nebuvimas nepadaro neįmanoma, kad bus pripažintas Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas. Be to, EŽTT savo praktikoje yra ne kartą nurodęs, jog kameros erdvės trūkumas yra labai reikšmingas faktorius sprendžiant, ar taikomos sulaikymo sąlygos buvo „žeminančios“ Konvencijos 3 straipsnio požiūriu, o ypač mažas kalinimo metu asmeniui tenkantis plotas ir gana ilgas kalinimo laikas gali būti savaime pakankamas pagrindas pripažinti Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., EŽTT 2005 m. balandžio 7 d. sprendimą byloje *K. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 53254/99; 2008 m. vasario 14 d. sprendimą byloje *Dorokhov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 66802/01; 2012 m. sausio 10 d. sprendimą byloje *Ananyev ir kiti prieš Rusiją*).

Lietuvos Respublikos kardomojo kalinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2010 m. gegužės 11 d. įsakymo Nr. V-124 „Dėl didžiausio tardymo izoliatoriuje ir areštinėje leidžiamų laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje nustatymo“ 1.3.1 punktą iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1248 (Žin., 2009, Nr. 121-5216), numatytų priemonių įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus kameroje negali būti mažesnis kaip 3,6 kv. m.

Iš byloje esančios pažymos (15 b. l.) matyti, kad pareiškėjas V. L. į Šiaulių tardymo izoliatorių buvo pristatytas 2013 m. birželio 13 d. ir su pertraukomis laikytas iki 2013 m. rugsėjo 25 d., viso 97 dienas, kameroje Nr. 23, įvairiais laikotarpiais vienas arba su dar 1-4 asmenimis ir vienam asmeniui teko nuo 2,73 iki 13,65 kv. m. Taigi pareiškėjui tenkantis kameros plotas tik iš dalies atitiko reikalavimus, tačiau iš pateiktos pažymos tiksliai nustatyti kada ir kiek laiko pareiškėjas buvo laikomas kameroje nepažeidžiant nustatytos vienam asmeniui kameros ploto normos, nėra galimybių. Įvertinęs byloje esančią medžiagą, taip pat tai, kad kameros plotas, be kita ko, būna užstatytas suimtųjų lovomis ir kitais buitinais reikmenimis, teismas sprendžia, jog iš tiesų nurodytu laikotarpiu pareiškėjui tenkantis plotas periodiškai buvo gana mažas, todėl pareiškėjo teisė į minimalų gyvenamąjį plotą buvo pažeista. Atsižvelgiant į šias aplinkybes ir minimalaus vienam asmeniui kameroje tenkančio ploto neužtikrinimo trukmę, konstatuotina, jog toks pažeidimas sudarė prielaidas patirti pareiškėjui neigiamus išgyvenimus, sukėlė jam dvasines kančias bei nepilnavertiškumo jausmą, kurių intensyvumas viršija neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį ir yra nesuderinamas su Konvencijos 3 straipsniu.

Byloje nustatyta, kad Šiaulių visuomenės sveikatos centras 2013 m. liepos 10 d. atliko patikrinimą kameroje Nr. 23, kurioje buvo laikomas pareiškėjas, ir surašė 2013-07-12 patikrinimo aktą Nr. EP-229 (17-22 b. l.). Patikrinimas atliktas vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010-03-30 įsakymu Nr. V-241 (Žin., 2010, Nr. 41-1999). Patikrinimo akte nurodyta, kad kameroje Nr. 23 ankstesnio patikrinimo metu 2013-02-08 nustatyti pažeidimai pašalinti, t.y. atliktas einamasis remontas, dirbtinė apšvieta 212 lx, kitokių pažeidimų higienos normų reikalavimams patikrinimo metu nebuvo užfiksuoti, taigi byloje esantys duomenys paneigia pareiškėjo skunde išdėstytus argumentus, kad sąlygos kameroje pareiškėjo laikymo metu neatitiko higienos normų reikalavimų.

Pareiškėjas skunde nurodo, kad jis neturtinę žalą patyrė ir dėl to, jog buvo patalpintas į kamerą kartu su asmenimis, nuteistais už itin žiaurus nusikaltimus. Suėmimo vykdymo tvarką ir asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas reglamentuoja 1996-01-18 LR Suėmimo vykdymo įstatymas Nr. I-1175 (nauja redakcija nuo 2009-04-01), kurio 10 str. nurodyta, kad suimtieji ir nuteistieji uždaromi kameroje laikantis tokių izoliavimo reikalavimų: vyrai – atskirai nuo moterų; nepilnamečiai – atskirai nuo suaugusiųjų; asmenys, anksčiau atlikę su laisvės atėmimu susijusias bausmes, - atskirai nuo asmenų, anksčiau neatlikusių su laisvės atėmimu susijusių bausmių; suimtieji ir nuteistieji, buvę ar esantys valstybės politikais, teisėsaugos, teismų, prokuratūros, kontrolės, valdžios ir valdymo institucijų valstybės tarnautojais, - atskirai nuo kitų suimtųjų ir nuteistųjų; nuteistieji areštu – atskirai nuo kitų suimtųjų ir nuteistųjų; nuteistieji terminuotu laisvės atėmimu – atskirai nuo suimtųjų ir kt. Iš byloje esančių dokumentų matosi, kad atvykę į Šiaulių tardymo izoliatorių suimtieji ir nuteistieji paskirstomi į kameras vadovaujantis Suėmimo vykdymo įstatymo 10 str. ir Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriaus 2010-11-23 įsakymu Nr. 1/01-297 patvirtintu Suimtųjų bei nuteistųjų paskirstymo į kameras tvarkos aprašu (30-34 b. l.), kurio 9 p numato, kad atvykę suimtieji ir nuteistieji, atlikus sveikatos patikrinimą, paskirstomi į kameras, atsižvelgiant į suimtųjų ir nuteistųjų laikymo atskirai reikalavimus ir vadovaujantis paskirstymo į kameras planu. Suimtųjų ir nuteistųjų atskiro laikymo kameroje 2013-03-26 Nr. 20/01-999 ir 2013-06-28 Nr. 20/01-1983 planuose nurodyta, kad kameroje Nr. 23 laikomi asmenys, anksčiau atlikę su laisvės atėmimu susijusias bausmes (24-29 b. l.). Suėmimo vykdymo įstatymas nenumato, kad asmenys, laikomi tardymo izoliatoriuose, turėtų būti skirstomi į kameras pagal jų padarytų nusikaltimų pavojingumo visuomenei laipsnį, o pareiškėjas nenurodo, kad jis būtų priklausęs kategorijai asmenų, kurie turėtų būti laikomi atskirai nuo anksčiau atlikusių su laisvės atėmimu susijusias bausmes asmenų. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, nėra pagrindo teigti, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnai, patalpinę pareiškėją į kamerą kartu su anksčiau laisvės atėmimo bausmę atlikusiais asmenimis, pažeidė pareiškėjo teises.

Pareiškėjas skunde nurodo, jog dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus kameroje buvusių laikymo sąlygų jis patyrė depresiją, pradėjo skaudėti galvą, darėsi silpna, kreipėsi į psichologą ir gydytojus. Iš pareiškėjo V. L. asmens sveikatos istorijos (48-57 b. l.) matyti, jog laikymo Šiaulių TI laikotarpiu galvos skausmu jis gydytojui skundėsi tik vieną kartą 2013-08-02, jam buvo diagnozuotas funkcinis skrandžio susirgimas (56-57 b. l.). Jokių įrašų apie pareiškėjo nusiskundimus depresija ir kitokiais jo nurodytais sveikatos sutrikimais sveikatos istorijoje nėra, taigi byloje esantys medicininiai dokumentai pareiškėjo teiginių nepatvirtina ir nesudaro pagrindo teigti, kad dėl laikymo sąlygų Šiaulių TI pablogėjo jo sveikata.

Kiti pareiškėjo skundo teiginiai yra abstraktūs, deklaratyvūs, nesusieti su juo pačiu, nenurodyta, kokios jo teisės buvo pažeistos, kokius nepatogumus ir neigiamus išgyvenimus jis patyrė, todėl tokie abstraktūs ir neįrodyti argumentai nelaikytini pareiškėjui neturtinę žalą galėjusiomis sukelti aplinkybėmis.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, jog asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtinais sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (administracinės bylos Nr. A¹⁴³-1966/2008, A⁵⁰²-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir EŽTT praktikoje (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 871/02). Taigi ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiko tarpą buvo laikomas nepriimtinais sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu neturtinei žalai atlyginti.

LR CK 6.250 str. 1 d. nustatyta, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Šiame kontekste pabrėžtina, kad atlygintinos neturtinės žalos dydžio nustatymas yra teismo prerogatyva ir teismo funkcija yra patikrinti reikalavimo pagrįstumą bei, jei jis pripažįstamas pagrįstu, nuspręsti kokia suma pinigais gali būti teisinga ir protinga satisfakcija padarytai žalai atlyginti, jei asmens teisės pažeidimo pripažinimas teismo sprendimu nėra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (žr., pvz., EŽTT 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje *M. prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 53161/99). Analogišką praktiką nuosekliai formuoja ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT 2008-04-16 sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁴⁴⁴-619/2008, 2010-10-15 nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁴⁶-1240/2011, 2012-01-26 nutartis administracinėje byloje Nr. A⁷⁵⁶-143/2012 ir kt.). Pagal CK 6.250 str. 2 d. teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.

Atsižvelgus į kalinimo neatitinkančiomis teisės aktų reikalavimų sąlygomis trukmę (97 dienos), į pareiškėjo patirtus nepatogumus, kurių intensyvumas viršijo neišvengiamai kalinimui būdingus nepatogumus ir kurie žemina žmogiškąjį orumą, sukelia dvasines kančias, į kitus pirmiau minėtus teismų praktikoje įtvirtintus neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijus, vadovaujantis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus, darytina išvada, kad pareiškėjas patyrė neturtinę žalą (dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, pažeminimą), kuri negali būti kompensuojama vien tik pareiškėjo teisių pažeidimo pripažinimu, o kalėdamas pas atsakovą aukščiau aptartomis sąlygomis, pareiškėjas patyrė pinigine išraiška apskaičiuotiną neturtinę žalą. Kalinimo perpildytose kamerose laikotarpis bei tam tikru laikotarpiu pažeista minimalaus vienam asmeniui tenkančio kameros ploto norma sukėlė pareiškėjui diskomfortą ir psichologinę kančią. Dar daugiau, toks perpildymas trukdė naudotis bet koku privatumu kasdieniniame gyvenime, kas savaime buvo traumuojanti patirtis ir sumenkino pareiškėjo žmogiškąjį orumą. Kita vertus, teismo vertinimu, nagrinėjamu atveju nėra pagrindo visiškai tenkinti pareiškėjo skundą bei priteisti jam visą jo reikalaujamą sumą, kas sudarytų net po 500 Lt už kiekvieną kalinimo dieną. Šiuo aspektu pabrėžtina, jog pareiškėjas buvimo Šiaulių TI laikotarpiu turėjo galimybę pasivaikščioti gryname ore, pažeidimo laikotarpis nebuvo nepertraukiamas, pareiškėjui tenkanti kameros ploto norma nuolat kito. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad byloje nėra jokių duomenų, jog pareiškėjas kalinimo metu kokiu nors būdu (žodžiu ar raštu) skundėsi Šiaulių TI administracijai ar kitoms kompetentingoms institucijoms dėl kameros perpildymo ir nepatogumų, susijusių su šiuo faktu, ar kitų jo laikymo sąlygų, todėl teismas, įvertinęs byloje esančius duomenis, sprendžia, jog kitos jo laikymo sąlygos atitiko teisės aktų reikalavimus. Be to, įvertinus byloje esančią pareiškėjo asmens sveikatos istoriją, nenustatyta, kad nagrinėjamu atveju būtent dėl kalinimo sąlygų būtų pablogėjusi pareiškėjo sveikata. Jokių kitų duomenų apie savo sveikatos būklę, kitas fizines ar psichines savybes, kurios galėtų būti reikšmingos sprendžiant dėl įkalinimo sąlygų neigiamo poveikio masto, intensyvumo, pobūdžio ar laipsnio, pareiškėjas nepateikė. Byloje taip pat nenustatyta, kad atsakovas būtų sąmoningai siekęs pažeminti pareiškėjo orumą ar nežmoniskai su juo elgtis, o tam tikras kalinamųjų privatumo, jų judėjimo laisvės apribojimas ir su tuo susiję neigiami išgyvenimai, patyrimai paprastai yra neišvengiama kalinimo pasekmė, susijusi su jo esme, tikslais ir saugiu vykdymu. Papildomai akcentuotina, kad pareiškėjas į teismą dėl žalos atlyginimo kreipėsi tik praėjus beveik metams po jo paskutinio išvykimo iš Šiaulių TI.

Taigi teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, pažeidimo mastą, šio pažeidimo trukmę ir intensyvumą bei tai, kad pareiškėjas delsė pasinaudoti teismine gynyba, atsižvelgęs į formuojamą Europos Žmogaus Teisių Teismo ir aktualią Lietuvos Respublikos teismų praktiką (LVAT 2014-

01-06 nutartimi byloje Nr. A-520-2185/2013 už 472 dienas priteista 1000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014-04-10 nutartimi byloje Nr. A-858-114/2014 už 498 tinkamų kalinimo sąlygų neatitinkančias dienas ir dėl to kilusius sveikatos sutrikimus priteista 5000 Lt neturtinės žalos atlyginimui, LVAT 2014-08-25 nutartimi byloje Nr. A-575-835/2014 už 367 dienas priteista 8600 Lt, o byloje Nr. A-575-898/2014 už 291 dieną priteista 2800 Lt neturtinės žalos atlyginimui), bei valstybės ekonomines darbo užmokesčio ir gyvenimo lygio sąlygas (minimalios mėnesinės algos, pensijų ir kitų socialinių išmokų dydžius, valstybės skolinius įsipareigojimus ir pan.), taip pat vadovaudamasi sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijais, sprendžia, kad šiuo atveju pareiškėjo patirta dvasinė skriauda nėra tokia didelė, kad ją būtų galima vertinti pareiškėjo nurodyta suma, o dėl nustatyto pažeidimo pareiškėjo patirtoms neigiamoms pasekmėms adekvati priteistina suma yra 1000 Lt. Todėl pareiškėjo skundas tenkinamas iš dalies, priteisiant pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių TI, 1000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85-87 str., 88str.1 d. 5 p. teismas,

n u s p r e n d ž i a:

Pareiškėjo V. L. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti pareiškėjui **V. L.** iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, **1000,00 Lt** (vieną tūkstantį litų) neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per sprendimą priėmusį teismą.

Teisėja Jarūnė Sedalienė